

**TÜRK HUKUKU AÇISINDAN PARA BORÇLARINDA TEMERRÜT FAİZİ
YANINDA CEZA KOŞULU TALEP EDİLEBİLECEĞİNE İLİŞKİN YARGITAY
KARARLARININ ELEŞTİRİSİ**

**Critique of Supreme Court Rulings That Enable Demanding Contractual Penalties
Along With Default Interest In Pecuniary Debts In Terms Of Turkish Law**

Prof. Dr. E. Saba Özmen¹

Stj. Av. Türkan Aktaş²

Öz:

Uygulamada taraflar sözleşmeye konulan açık hükümler ile para borçlarında temerrüt faizi yanında ayrıca ceza koşulu (*cezai şart*) kararlaştırılmaktadırlar. Sözleşmede kararlaştırılan temerrüt faizi ya da kararlaştırılmamış olsa da kanunen ödenmesi gereken temerrüt faizi yanında ceza koşulunun da talep edilip edilemeyeceğine ilişkin çelişkili Yargıtay kararları söz konusudur. Çalışmamızda, para borcunun ifasında temerrüde düşülmesi halinde ödenecek olan temerrüt faizi ve ceza koşulu kurumlarının birlikte söz konusu olmasına dayalı sonuçları değerlendireceğiz. Konuya ilişkin güncel Yargıtay kararları ile düşülen yanılığın somut örneklerle ortaya koyarak; bu tür içtihatlardan dönülmesini önereceğiz. Para borcunun ifasında temerrüde düşülmesi halinde sözleşme ile kararlaştırılan temerrüt faizi oranının TBK m.120/II uyarınca kanunen belirlenmiş miktarının %100 fazlasını yani diğer bir deyişle iki katını aşamayacağı yolunda emredici hükmün gözetilmesi gerektiğini savunacağız. Böylece sözleşmede para borcunun ifasında temerrüde dayalı ayrıca ceza koşulu kararlaştırılması durumunda anılan miktarın TBK m. 27/II uyarınca kısmi kesin hükümsüzlüğe konu edilmesi gerekeceği savunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Temerrüt Faizi, Ceza Koşulu, Para Borcu, 3095 Sayılı Kanun, Kısmi Hükümsüzlük.

Abstract:

In practice, penal clauses are agreed by the parties along with explicit provisions and default interest in monetary obligations. There are contradictory Supreme Court rulings regarding the question whether penalties can be demanded in addition to the agreed default interest or statutory default interest (even if it is not agreed in the contract). In our article, we will assess the results based on the mutual presence of default interest and penalties that must be paid in case of default during the performance of monetary obligations. We will suggest

---

¹ Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Başkanı.

² İstanbul Barosu Avukat Stajyeri.

that the Supreme Court amends its opinion by substantiating the current error arising from this opinion through concrete examples. We will defend that the mandatory provision – providing that the contractual default interest rate in case of default in monetary obligations cannot exceed 100% of the statutory amount set forth by Article 120/II of the Turkish Obligations Code – should be taken into consideration. Therefore, in case an additional contractual penalty is agreed in a contract for defaults in monetary obligations, the exceeding amount shall be subject to partial invalidity in terms of Article 27/II of the Turkish Obligation Code.

Keywords: Default Interest, Penal Clause, Monetary Obligations, Law No 3095, Partial Invalidity.

I. GENEL OLARAK KONUNUN SUNUMU

Türk Borçlar Kanunu'nun 120. maddesi ve devamında kanuni bir borç kaynağı olarak para borcunda temerrüt faizi ödenmesi yükümlülüğü getirilmiştir. Sözleşmede doğrudan doğruya kanunda öngörülen temerrüt faizi oranından yüksek bir oranda faiz kararlaştırılması mümkündür³. Ancak 2012 yılında Türk Borçlar Kanunu'nda yapılan değişiklikle, temerrüt faizinin sözleşme ile taraflarca belirlenmesi halinde üst limitin ne olması gerektiğine ilişkin olarak emredici nitelikte TBK m. 120/II hükmü getirilmiştir. Buna göre, temerrüt faizi oranının sözleşme ile belirlenmesi halinde, taraflar ancak bu oranın %100 fazlasını belirleyebileceklerdir. Bu haliyle temerrüt faizi bakımından bir üst sınır getirilmiş olup; konu emredici olarak düzenlenmiştir.

Para borçları bakımından sözleşmede kararlaştırılmasa dahi istenebilecek temerrüt faizi söz konusu iken, uygulamada sıklıkla taraflarca açık sözleşme hükmüyle para borçlarında temerrüt faizinin yanında ayrıca ceza koşulu (*cezai şart*) da kararlaştırıldığı görülmektedir. Bilindiği üzere, borçluyu ifaya zorlayıcı etkiye sahip olan ceza koşulu ile borçlunun bir an önce ifasını yapması konusunda ekonomik bir baskı yapılmış olmaktadır.

Temerrüt faizinin yanında ceza koşulunun da öngörülmüş olduğu bu tür sözleşmelerin yargıya taşınması sonrasında, her iki kurumun da temelinde kusur aranmıyor olması ve her iki tazminatın da götürü nitelikte, yani zarara bağlı olmaksızın talep edilebilir olması nedenleriyle Yargıtay, ilk başlarda temerrüt faizinin yanında ceza koşulunun talep edilemeyeceğini ve bu yöndeki ceza koşulunun talebinin geçersiz olacağı yaptırımını benimsemiştir. Konuya ilişkin uyuşmazlıkların artması sonrasında Yargıtay'ın ikisinin birden istenemeyeceği, ancak ikisinden birinin seçilebileceği yönünde bazı kararları gündeme gelmiştir. Nihayetinde daha güncel kararlarında Yargıtay temerrüt faizi yanında ceza koşulunun da talep edileceğine ilişkin kararlar vermiştir.

Çalışmamızda para borçlarında temerrüt faizi ve ceza koşulu kurumlarının biliniyor olduğu kabul edilerek teorik açıklamalar yapılmaksızın her iki kurumun birlikte söz konusu olmasının sonuçlarını irdedeleyeceğiz. Böylece uygulamada sıkıntı yarattığına inandığımız

---

³ M. Kemal Oğuzman/Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt I, İstanbul, 2018, N. 1603 vd.

Yargıtay kararları ile düşülen yanlışlığı ortaya koyarak bu tür içtihatlardan dönülmesini önereceğiz.

Emredici bir hükümle miktar bakımından sınır getirilmiş temerrüt faizi borcuna ilişkin olarak sözleşmede aksine hüküm ile daha fazla miktarda saptanması halinde kısmi kesin hükümsüzlükten söz edilecek iken, diğer bir kurum olan ceza koşulu ile güdülen amacı tamamen bertaraf eden bir uygulamaya dayalı olarak geçerlilik sonucunun bağlanması ile oluşan çelişkiye söylenecek söz bulamamaktayız.

Hemen belirtelim, bu araştırma öğretim üyeliğinde yükselme amaçlı kaleme alınmamış olup, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 5 inci madde hükmüncü "*tüm özel hukuk ilişkilerine*" uygulanması gereken genel hükümler çerçevesinde Yargıtay kararları ile yaratılmış bir sorunun tamamen Türk kanun hükümlerine dayalı olarak hatalı yönlerini ortaya koymak amacıyla kaleme alınmıştır. Bu nedenle atıf yapılan konularda mevcut tüm eserlere atıf yapılmamış olması, bu konudaki monografik eserlerin ve ayrıca yabancı öğreti ve federal mahkeme kararlarının eksik olduğu yönündeki eleştirilere kapalıdır. Amacımız, Roma Hukukunun muhteşem temellerine dayalı olarak, Ata'mızın hukuk reformu sayesinde kazandırılan İsviçre Medeni ve Borçlar Kanunu'ndan iktibas yolu ile yürürlükte olan hükümlerine açıkça aykırılık taşıyan Yargıtay kararlarının hatalı yönlerini ortaya koymaktır. Böylece anılan yönde verilmiş kararların rahatsızlığını hisseden meslektaşlarımıza da savunma gerekçesi oluşturmaktan ibarettir.

II. KANUNİ DÜZENLEME

Temerrüt faizi kanundan doğan bir borç olarak TBK m. 120, 121 ve 122 hükümlerinde düzenlenmiştir. TBK m. 120 hükmü gereğince:

"Uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir.

Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamaz.

Akdi faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamışsa ve yıllık akdi faiz oranı da birinci fıkrada belirtilen faiz oranından fazla ise, temerrüt faizi oranı hakkında akdi faiz oranı geçerli olur."

Başarılı bir düzenleme olan "*faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat*" ifadesi ile anılan kanun hükmünün her an değişebileceği gözetilerek oranların belirlenmesi yolunda ekonomik gelişmelere dayalı olasılıkların varlığı, miktar belirlenmesinin Türk Borçlar Kanunu hükümlerince yapılmasına engel olmuştur. TBK m. 120 hükmünde anılan mevzuat, 4/12/1984 tarihli 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'dur. Araştırma konumuzun sınırlı kapsamı dolayısıyla bu konuda malumu ilan etmemek açısından konunun ayrıntısına değinmeyeceğiz.

III. GENEL OLARAK TEMERRÜT FAİZİNE İLİŞKİN ARAŞTIRMAYA ÖZGÜ SONUÇLAR

A. Para Borçlarında Temerrüt Faizinin Kanundan Doğan Borç Olma Özelliği

Sözleşmeden doğan para borcunun ifasında temerrüde düşülmesi halinde, temerrüt faizi ödeneceğine dair sözleşmede açıklık bulunmasa da alacaklı ile borçlu arasında kurulacak ibra sözleşmesi (TBK m.132) veya çekince ileri sürmeksizin anaparanın tahsili söz konusu olmadıkça, temerrüt olgusuna dayalı olarak TBK m.120 hükmü gereğince alacaklı, temerrüt faizi alacağına hak kazanmaktadır. Borçlu, para borcu dışında diğer edimlere dayalı temerrüde düşmede kusurlu bulunmadığını ispat ederek TBK m.118 hükmünce gecikme tazminatı ödemekten kaçınılabirirken, temerrüt faizi ödeme borcunun doğması, borçlunun kusurunun ve zararının varlığını gerektirmez⁴.

Sebepsiz zenginleşme ve haksız fiil alacağının konusunun para olması halinde TBK m.117/II hükmünde haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlunun temerrüde düştüğü düzenlenmekle bu andan itibaren konusu para olan bu tür alacak haklarında temerrüt faizi de kendiliğinden işlemeye başlamaktadır.

B. Daha Düşük Oranda Kararlaştırılmış Olsa Bile Kanuni Oranda Tahsile Hak Kazanılma Özelliği

Kanundan doğan bir borç olan temerrüt faiz oranının 3095 sayılı Kanunu'nun 2 inci maddesinin I. fıkrasının "*Bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için 1 inci madde de belirlenen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur.*" şeklindeki ifadesi ile anılan kanunun 1 inci maddesinin "*Cumhurbaşkanı, bu oranı aylık olarak belirlemeye, yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkilidir.*" şeklindeki ifadesi doğrultusunda Kanuni faiz oranının, 1/1/2006 tarihinden geçerli olmak üzere yıllık % 12'den % 9'a indirilmesi 19/12/2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede anılan kanunun temerrüt faizine ilişkin düzenlemesini içeren 2 inci maddenin, kanuni faiz oranını düzenleyen 1 inci maddeye atfıyla yıllık temerrüt faizi oranı şu anda %9 dur.

Taraflarca sözleşmede temerrüt faizi oranından hiç söz edilmemiş ya da sadece oran belirtilmeden temerrüt faizi ödeneceği kararlaştırılmış olabilecektir. Diğer olasılık ile taraflar sözleşme ile para borcunun ifasında temerrüde düşülmesi haline özgü olarak temerrüt faiz oranını kanunda belirlenmiş miktardan daha düşük bir oran kararlaştırmış olabilir. Ancak her iki durumda da alacaklı, kanunda öngörülen temerrüt faiz oranı üzerinden talepte bulunabilir. Sebepsiz zenginleşme veya haksız fiile dayalı olsa da zenginleşen veya haksız fiil failinin aleyhine dava açmaya meydan vermemek adına mahkeme dışı sulh ile TBK m.154/b.1

⁴ Oğuzman/Öz, Cilt I, N. 1603, 1604..

hükmünce ikrar niteliğinde ve ayrıca bu ikrara dayalı TBK m.133 anlamında bir alacak senedi düzenlenmiş olsa bile daha düşük kararlaştırılan temerrüt faizi oranı bağlayıcı olmaz. Meğerki bedel, anılan borç kaynaklarına dayalı olarak yapılan ifaya yönelik TBK m. 103⁵ hükmünce düzenlenmiş makbuz da çekince (*ihtirazi kayıt*) olmaksızın tahsil edilmiş olsun.

C. Temerrüt Faizi Oranının Belirlenmesine Dayalı Hükümün Yedek Hukuk Kuralı Olması

Tarafların kanunda belirlenmiş temerrüt faizi oranının aksine daha düşük bir oran kararlaştırılmış olmaları halinde, para borcu alacaklısının kanunca belirlenen yıllık temerrüt faizi oranı üzerinden temerrüt faizine hak kazanacağını düzenleyen hüküm emredici nitelikte değildir. Bu sonuçla temerrüt faizini düzenleyen TBK m. 120/I hükmünün yedek (*tamamlayıcı*) hukuk kuralı⁶ niteliğinde bulunduğu açıktır.

TBK m. 120/II hükmünün “*Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranı, birinci fıkra uyarınca belirlenen yıllık faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamaz.*” şeklindeki hükmü bu yönde aksi görüşe geçit vermez.

D. Kanuni Miktarın Artırabileceği Oranın Emredici Hüküm ile Sınırlandırılması

TBK m. 120/II'nin andığımız hükmü bir yandan temerrüt faizinin miktarının saptanmasında sözleşme özgürlüğüne olanak tanırken, diğer yondan getirdiği limit ile sözleşmede saptanabilecek miktarın tavanı konusunda aşamayacak bir oran belirlemekle emredici bir hüküm niteliğini de bünyesinde barındırmaktadır. Eş deyişle, temerrüt faizine ilişkin kanuni oranın belirlendiği birinci fıkra hükmünün yedek hukuk kuralı olarak belirlenmiş olmasına dayalı olarak, bu defa aynı maddenin ikinci fıkrasında bu yönde miktar belirleme özgürlüğüne sınır getirildiğini görüyoruz. Buna göre anılan hüküm uyarınca tarafların irade özgürlüğüne tabi olarak kanuni oran üzerinde bir temerrüt faizi saptanması geçerli olmakla birlikte, taraflarca belirlenen sözleşmesel oran kanuni temerrüt faiz oranının %100 fazlasını diğer bir deyişle iki katını aşamaz. Bu çerçevede sözleşmeden, haksız fiilden veya sebepsiz zenginleşmeden (*hangi borç kaynağından doğarsa doğsun*) doğan para borcunun ifasında kanunca belirlenmiş temerrüt faizi oranının %100 fazlasını aşan bir oranın belirlenmesi bu emredici düzenleme ile engellenmiştir.

Sözleşme özgürlüğünün sınırlarını belirleyen TBK m. 27/II hükmünce tarafların kanunen belirlenen yıllık temerrüt faiz oranını aşan sözleşme hükümleri bu oranının üzerinde kalan kısım itibariyle kesin hükümsüzdür.

---

⁵“*Borcu ödeyen borçlu, bir makbuz ve borcun tamamı ödenmişse, buna ilişkin borç senedinin geri verilmesini veya iptalini isteyebilir./ Borcun tamamı ödenmemiş veya borç senedi alacaklıya başkaca haklar da vermekte ise borçlu, ancak makbuz verilmesini ve ödemenin borç senedine işlenmesini isteyebilir*”.

⁶ Kürşad Yağcı, *Anapara Faizi Ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği*, İÜHFİM, C. LXXI, Y. 2013, s. 421-438.

Şöyle ki TBK m. 27'nin "Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur" şeklindeki ikinci fıkrası gereğince sözleşmenin bazı hükümlerinin anılan sınırlara aykırılık sonucu geçersizliği yolunda hüküm getirmişse de bir hükmün tamamını geçersiz kılmaksızın içinde yer alan miktarın emredici sınırı aşması halinde de uygulanacağı açıktır.

E.Sözleşmesel Temerrüt Faizinin Sınırına Dayalı Kanuni Düzenlemenin Amacı (RatioLegis'i)

Temerrüt faizi, alacaklının kanunen var farz edilen zararını tazmin için kanunun kabul ettiği götürü tazminat niteliğini haizdir⁷. Bu yönde verilmiş Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun E.1996/5-144., K.1996/503., T. 19.6.1996 kararı "geçmiş günler faizinin ödenmesi için, borçlunun kusurlu olup olmadığı; alacaklının da bu geç ödemedden dolayı bir kayba ya da zarara uğrayıp uğramadığı sonuca etkili değildir. Mevcut para borcunun geç ödenmesi, bu faizin ödenmesi için yeterli olup, bu hali ile gecikme faizi geç ödemedden kaynaklanan götürü bir tazminat olarak nitelendirilebilir." şeklindedir⁸. Bu götürü bedel, ifasında gecikilen edime yönelik olumlu gecikme tazminatı karşılığıdır.

Temerrüt faizi alacaklının muhtemel zararlarının giderilmesi amacıyla doğrudan doğruya kanun koyucu tarafından ön görülmüş bir karşılık olup, çeşitli özellikler içermektedir. Alacaklının temerrüt faizi talep edebilmesi için temerrüt sonucunda gerçekten bir zarar görmüş olması gerekli değildir. Alacaklının zararı temerrüt faizi tutarından daha az olsa veya alacaklı esasen hiç zarara uğramamış bulursa dahi belirlenen oran üzerinden faize hak kazanır⁹.

TBK m. 120-122 maddeleri arasında temerrüt faizine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemelerin gerek yeri, gerek içerikleri kanun koyucunun para borçlarının temerrüdünde uygulanmak üzere özel bir düzenleme yaparak temerrüt faizi kuralları getirdiğini göstermektedir¹⁰.

Özetle söylemek gerekirse, temerrüt faizi para borçlarında, borçlunun temerrüdüne bağlanmış bir sonuç olarak ortaya çıkmakta, faizin işlemeye başlayacağı zaman ve bazı düzenlemelerle birlikte temerrüt faizine faiz yürütülemeyeceği kuralı getirilmekle¹¹ ve nihayet temerrüt faizini aşan zararın¹² nasıl tahsil edileceği düzenlenmiş bulunmaktadır¹³.

⁷Oğuzman/Öz, C. 1, N. 1602.

⁸Aynı yönde bkz. Yargıtay 13. Hukuk Dairesi E. 1995/3643, K. 1995/3986, T. 20.4.1995 (www.kazanci.com).

⁹Nami Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, İstanbul, 1992, s. 133.

¹⁰Mehmet Helvacı, *Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para borçlarında Faiz Kavramı*, İstanbul, 2000, s. 28.

¹¹TBK m. 121/III "Temerrüt faizine, ayrıca temerrüt faizi yürütülemez".

¹²TBK m. 122 "Alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa, borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür. / Temerrüt faizini aşan zarar miktarı

Belirtmek gerekirse, kanun koyucunun para borcunun ifasında temerrüt faizine ilişkin olarak diğer edimlere dayalı gecikme tazminatı dışında anılan sonuçlar ile zarar ve kusur olmaksızın talep edilebiliyor olması bir miktar paradan süreye bağlı mahrum kalan bir kimsenin zarara uğrayacağı karinesi ile bu yönde bir zararın ve kusurun ispatı ile uğraşmak durumunda bırakılmak istenmeyen alacaklının yararı hukuken korunmuş bulunmaktadır. Yasal olarak saptanmış ve üst sınır ile sözleşmede %100 artırılmış temerrüt faizine rağmen daha fazla zarara uğramış olan alacaklının bu defa aynen ifade gecikme tazminatı yolunda olumlu zararı talebe hak kazanabilmesi için zarar ve kusur unsurlarının gerçekleşmesi gerekmiştir. Bu konuda kullanılan “aşkın zarar” tabiri ile olumlu zararın giderilmesine TBK m. 122 hükmünce olanak tanınmıştır.

IV. SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ ÇERÇEVESİNDE CEZA KOŞULU BELİRLENMESİ

Sözleşmede gerek temerrüde gerekse ifa imkânsızlığına dayalı olarak yerine getirilmeyen edim konusunda götürü bir bedel ile ceza koşulu kararlaştırılabilir. Bu konuda ayrıntıya girmekten kaçınarak araştırma konumuz açısından sonuçları belirlemekle yetineceğiz.

A. Ceza Koşuluna Hâkim İlkeler

1. Ceza Koşulunun Bağlı (*Fer'i*) Olma Özelliği

Sözleşme ile kararlaştırılabilen ceza koşulunu ifa borcu, bağlı (*fer'i*) niteliktedir¹⁴. Ceza koşulunun bağlandığı asıl borcun gerek baştan gerek sonradan borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir nedenle geçersiz olması halinde ceza koşulu da buna bağlı olarak geçersizdir¹⁵.

TBK m. 131/I hükmü gereğince, “*Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı hak ve borçlar da sona ermiş olur.*” Bu hüküm uyarınca geçerli ceza koşulunun saptanması, temelinde geçerli bir borç ilişkisinin varlığını zorunlu kılar. Her ne kadar hükümde bağlılık asıl borç ilişkisinin sonradan sona ermesine dayalı olarak ifade edilmiş olsa da bu eksiklik TBK m. 182/II hükmünün “*Asıl borç herhangi bir sebeple geçersiz ise veya aksi kararlaştırılmadıkça sonradan borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple imkânsız hâle gelmişse, cezanın ifası istenemez. Ceza koşulunun geçersiz olması veya borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple sonradan imkânsız hâle gelmesi, asıl borcun geçerliliğini etkilemez.*” şeklindeki düzenlemesiyle

---

görülmede olan davada belirlenebiliyorsa, davacının istemi üzerine hâkim, esas hakkında karar verirken bu zararın miktarına da hükmeder”.

¹³ Bu konuda bkz. Y. 19. HD'nin “...sözleşme ile daha az faiz kararlaştırılmış olsa bile davacı yasal faiz isteğinde bulunabilir...” diyen kararı için Emel Deynekli/Sedat Kısa, *Açıklamalı- İçtihatlı Faiz Hukuku*, Ankara, 1998, s. 310.

¹⁴ Bu konuda ayrıntı bilgi için bkz. S. Sulhi Tekinay/Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, Tekinay, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, 1993, s. 342; M. Kemal Oğuzman/Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 2, İstanbul, 2018, N. 1580; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2014, s. 1183.

¹⁵ Ayrıntı bilgi için bkz. Erol Cansel/Çağlar Özel, *Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu*, Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Aydın Zevkliler Armağanı, Özel Sayı, İzmir, 2014, s. 721 (<https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/19-E.CANSEL-%C3%87.-%C3%96ZEL.pdf>, (ET: 26.12.2018).

giderilmiştir. Ancak hükümde geçen “aksi kararlaştırılmadıkça” ifadesi tartışılmaz sonucu ile yalnızca sonradan oluşan imkânsızlığa ilişkin olarak ceza koşulu saptayan sözleşmeye konulan hüküm ile TBK m. 136 hükmüne tabi sözleşmenin doğumundan sonra oluşan kusursuz ifa imkânsızlığında dahi ceza koşulunun talep edebilmesine olanak tanınmıştır.

2. Ceza Koşulunun Götürü Olarak Saptanma Zorunluluğu

Ceza koşuluna bağlanan borcun konusu, her türlü edim olabilir.¹⁶Ceza koşulunun ayrıntıya girmeden konumuz bakımından sonuç bağlanması gereken yönü ile götürü olarak saptanması, yani hâkimin önüne gelen bir uyuşmazlıkta asıl edimin yanında “belirli” veya “belirlenebilir” olarak kuşkuya yer bırakmadan talebi mümkün olacak şekilde kararlaştırılmış olması gerekir. Buna göre örneğin, Konya yöresinde teneke ile ifade edilen cins borcu niteliğinde tohumluk buğdaya ilişkin “borçlunun borcunu zamanında ifa etmemesi halinde yüz teneke buğday verecektir” şeklinde bir ceza koşulu saptanması mümkündür.

Ancak uygulamada ceza koşulunun büyük bir çoğunlukla para borcu cinsinden saptandığını görmekteyiz.

V. CEZA KOŞULU VE TEMERRÜT FAİZİNİN BİRLİKTE KARARLAŞTIRILMIŞ OLMASINA DAYALI UYGULAMALAR KARŞISINDA HER İKİ KURUMUN ZARAR VE KUSURA TABİ OLMAKSIZIN ALACAK HAKKINA VÜCUT VERME ÖZELLİĞİ

Sözleşme özgürlüğünce metinleri kaleme alanların önerisi karşılığında kabul ile sözleşme hükmüne vücut veren uygulama sonucu para borçlarına ilişkin hem temerrüt faizi hem de ceza koşulunun ayrı ayrı borç kaynağı olarak düzenlendiğini görmekteyiz. Bu başlık altında özlüce karşılaştırmak gerekirse temerrüt faizi sınırı kanuni miktarın %100 fazlasını aşamayacağı belirlenmiş iken, ceza koşulu da iki sözleşme özgürlüğü sınırı barındırır. İlk olarak TBK m.182/III hükmünce adi işlerde aşırı ceza koşulu hâkim tarafından kendiliğinden indirilebilmektedir.¹⁷ İkinci sınırlama ise genel hükümlere bağlı bir diğer emredici hüküm olan TMK m.23 kuralı gereği ticari işlerde dahi kişilik haklarının bir alt başlığı olan ekonomik özgürlüğün ortadan kalkmasına yol açacak ödemeye vücut verecek nitelikte belirlenmesi durumudur.

Diğer yönden her iki kurumun da aşkın zarar talebine konu olduğunu gözlemlemekteyiz. Böylece gerek temerrüt faizi gerekse ceza koşulunun kusur ve zararın ispatına tabi olmaksızın alacaklı açısından geçerli ifasına ek olarak alacaklının zararını ve buna karşılık borçlunun kusurunu ispat edememesi halinde (TBK m.114) ayrıca talebe konu olduğunu biliyoruz. İşte bu ortak kaderi ile her biri ayrı ayrı sınıra tabi ceza koşulu ve temerrüt faizinin bir arada bulunmasına yol açacak sözleşme hükümlerinin hukuki kaderini artık belirlemeye geçebiliriz.

Para borçları açısından temerrüt halinde örneğin “Vadesinde ödenmediği takdirde borçlu, para borcunun temerrüt faizi yanında (veya temerrüt faiz oranı kararlaştırılmadan)

¹⁶Oğuzman/Öz, C. 2, N. 1570.

¹⁷TBK 182/III “Hâkim, aşırı gördüğü ceza koşulunu kendiliğinden indirir.” şeklindeki hükmü tartışmaya gerek bırakmayarak itiraz niteliği vurgulanmıştır.

ayrıca 100.000TL ödeyecektir.” şeklinde sözleşme hükmü kararlaştırılabilir ya da “Para borcu vadesinde ödenmediği takdirde temerrüt faizi yanında (veya temerrüt faizi oranı kararlaştırılmadan ve faiz tabiri kullanılmadan) ayrıca borçlu %30 oranında ceza koşulu ödemekle yükümlüdür.” gibi irade beyanlarının sözleşme ile kararlaştırıldığı yolunda uygulamalar karşısında bu tür sözleşme hükümlerinin temerrüt faizine getirilen emredici sınır karşısındaki geçerliliği bu araştırmanın ana temasını oluşturmaktadır.

VI.PARA BORÇLARINDA CEZA KOŞULU SAPTANMASINA DAYALI OLARAK GEÇERLİLİK SORUNU VE YARGITAY KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Yargıtay farklı tarihlerde verdiği kararlarında sözleşmede para borcunun kararlaştırılmış olması halinde buna ilişkin ifanın yapılmasına bağlı olarak ceza koşulunun saptanması durumunda temerrüt faizi ile birlikte istenip istenemeyeceğine ilişkin farklı sonuçlara varmıştır. Aşağıda çelişen iki farklı yönde kararlara yer verilmesini takiben kişisel görüşümüzü açıklayacağız.

A. Para Borçlarında Ceza Koşulu Kararlaştırılmayacağına İlişkin Yargıtay Kararlarından Örnekler

Yargıtay bazı kararlarında para borcu için ceza koşulunun kararlaştırılmayacağı görüşünü kabul etmiştir. Şöyle ki Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E.1964/1042.,K.1965/85., T.12.01.1965¹⁸ gereğince “...Para borçlarına ilişkin uyumsuzlukların çözümlenmesinde ana paraya ve istenildiğinde faize ve Borçlar Kanununun 105 inci (TBK m. 122) maddesi gereğince ek zarara hükmedilmesi gerekli olup, başkaca istenen cezai şartı..., kanuni sınırdan yukarı faizi isteme niteliğinde olduğundan, kabulüne imkân yoktur”.

Aynı daire, aynı yıl verdiği başka bir kararında para borçlarında, cezai şartın, temerrüt faizini geçtiği oranda batıl olduğunu hükme bağlamıştır. Şöyle ki Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E.1964/9146, K.1965/6973., T.7/12/1965¹⁹ gereğince “... kanunen temerrüdün sonuçları belli edilmiş ve borçlunun ödeyeceği zarar ziyan muayyen hale sokulmuş iken tarafların bunun aksini gösterir faizden fazla bir miktarı ceza şartı olarak kabul etmeleri kanuna karşı hile niteliğinde olup geçerlilikten yoksundur. Şayet alacaklının faizden fazla zararı var ise Borçlar Kanununun 105 inci maddesi uyarınca bunu isteyebilir. O halde para borçlarında ceza şartı temerrüt faizini geçtiği oranda batıldır”.

Bu kararların verildiği tarihte temerrüt faizinin sözleşme ile serbestçe saptanabildiği yani anılan miktar sınırlamasına tabi olmadığı düşünülecek olursa isabetli olmadığı açıktır. İkinci kararında ise karar tarihi itibarıyla temerrüt faiz oranının üst sınıra tabi olmadığı gözetildiğinde temerrüt faizi yanında ceza koşuluna ilişkin hükümleri batıl olarak değerlendirilmesi hukuki dayanaktan yoksundur.

¹⁸Yargıtay’ın bu kararı için bkz. Köksal Kocağa, *Türk Özel Hukukunda Cezai Şart*, Ankara, 2003, s.85,86. ayrıca bkz. Mustafa Reşit, Karahasan, *Para Borçlarında Cezai Şart*, Medeni Kanunun 40.Yılı Özel Sayısı, İstanbul, İBD, 1966, s. 469-494, Yargıtay 4.HD., 22.12.1947, 7284/5387, Bkz. İlhan Cevdet Günay, *Cezai Şart*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002, s. 12.

¹⁹Aynı yönde bkz. Kocağa, s.85, 86. Ayrıca bkz. Karahasan, s. 469-494.

B. Para Borçlarında Ceza Koşulunun Kararlaştırılabileceğine İlişkin Yargıtay Kararları

Yargıtay bazı kararlarında ise yukarıda anılanın aksine para borçlarında ceza koşulunun kararlaştırılabileceği yönünde kabule varmıştır. Bu yöndeki Yargıtay kararlarından bazıları şöyledir:

- Yargıtay 13. Hukuk Dairesi E.1995/3643., K.1995/3986., T.20.04.1995 kararına²⁰ göre “... her sözleşmede ceza koşulu kararlaştırılabileceği gibi, para borçlarının ödenmesine ilişkin sözleşmelerde de ceza koşulu kararlaştırılabilir. Ayrıca para borcunun ödenmemesi veya eksik veya geç ödenmesi halleri için ceza koşulu yanında ayrıca temerrüt faizi ödenmesi de öngörülebilir...” ...Ceza koşulu geçerli bir borcun yerine getirilmemesi veya eksik yerine getirilmesi durumunda borçlunun ödemesi gereken malen değeri olup bir hukuk işlemi ile belli edilen götürü bir edim olarak tanımlanmaktadır. ...geçerli her sözleşmede ceza koşulu kararlaştırılabileceği gibi para borçlarının ödenmesine ilişkin sözleşmelerde de ceza koşulu kararlaştırılabilir. Ayrıca para borcunun ödenmemesi veya eksik ya da geç ödenmesi halleri için ceza nitelikte bir sözleşmenin yapılmasına engel bir hüküm de yasalarımızda bulunmamaktadır”.
- Yargıtay 15. Hukuk Dairesi E. 1984/4407., K. 1985/1614., T. 13.5.1985 kararı²¹ uyarınca “...akdin icra edilmemesi veya noksan olarak icrası halinde olduğu gibi, para borçlarında da tarafların cezai şart kararlaştırmalarını önleyen yasal bir hüküm mevcut değildir”.

Bu kararların ortak noktası para borcunun ifasında temerrüde düşülmesi halinde temerrüt faizinin yanında hiçbir sınırlama olmaksızın (yalnızca ceza koşuluna ilişkin özgü sınırlar dışında) ayrıca ceza koşulu saptanmasına hiçbir hukuki engel bulunmadığı yolundadır. Ancak yine gözden kaçırılmaması gereken boyut ile kararların verildiği tarihte temerrüt faizine ilişkin üst limit ile miktar sınırlamasının söz konusu olmadığı açıktır. Bu açıdan bu kararların temerrüt faizine sınır getirilmediği dönemde sözleşme özgürlüğünce her iki kuruma dayalı taleplerin yer aldığı sözleşmelerin geçerliliği açısından sorun bulunmadığı gözlemlendiğinde bu kararlarda isabet olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, artık andığımız kararların verildiği tarihten sonra getirilen temerrüt faiz oranına ilişkin miktar sınırlaması karşısında temerrüt faizi ve ceza koşulunun birlikte söz konusu olduğu durumlarda yeni bir gerekçeye ihtiyaç olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü aksi halde uygulamacıların zıt yönde verilmiş kararların yardımcı kaynak olarak (TMK m.1/son fıkra hükmünce “yargı kararı” niteliğinde) sunmaları halinde mahkemelerin duraksama yaşamaları kaçınılmazdır.

---

²⁰ www.kazanci.com.

²¹ A.e.

C. Para Borçlarında Ceza Koşulunun Kararlaştırıldığı Sözleşme Hükümlerinin Değerlendirilmesi

1.Savunduğumuz Görüşün Gerekçelendirilmesi

Para borcunda ceza koşulu ödenmesine yer veren sözleşme hükümlerinin mutlak olarak geçerli veya geçersiz nitelendirilmesi yolunda verilmiş Yargıtay kararlarından örnek vermiş bulunuyoruz. Görüşümüzce, sözleşme hükümleri ile kararlaştırılan temerrüt faizi yanında ayrıca ceza koşulu olarak belirli bir miktar ya da anaparanın belirli bir oranında ceza koşulu saptanması kural olarak geçerli olarak kabul edilmelidir. Ancak temerrüt faiz oranına TBK m.120/II'nin emredici hükmü ile getirilmiş olan üst sınır doğrultusunda, her iki kurumla birlikte istenebilecek miktarın bu sınırı aşamayacağını savunuyoruz. Bu savımızla yukarıda kararlardan birinde değinilmiş olan “*kanuna karşı hile*” gerekçesiyle varılmış geçersizlik sonucunu kabul etmemekteyiz. Çünkü burada gerek temerrüt faizi gerekse ceza koşulu kanunun ön gördüğü sonuçlar olup her ikisi de yasal kurumlardır. Bu sonuçla kanunun ön görmediği sonucun yasal bir kurumdan hareketle elde edilmiş olması özelliği yoktur. Çünkü para borçlarının ifasında temerrüt halinde aynen ifade ısrar veya tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde başka seçenek olmamakla birlikte kanunen belirlenmiş temerrüt faizi oranının üst sınırının aşılmaması halinde her iki kuruma dayalı alacak talebi de geçerli olmalıdır.

Görüşümüz uyarınca Hâkimin önüne gelen somut uyuşmazlıkta TBK m. 27/II hükmünün uygulanması sonucu kısmi kesin hükümsüzlük olgusu oluşturması nedeniyle karşımızda davalı savunması olarak “*itiraz*” bulunmaktadır. Hâkimin re'sen gözeteceği sonuç artık belli olmuştur. Hâkimin, sözleşmenin yorumu ile ceza koşulu ve temerrüt faizini birlikte barındıran sözleşme koşullarının mutlak geçerli veya geçersizliği sonucuna varmaması gerekir. Bu konuda gözetilecek sonuç, bir miktar paranın ödenmesinde temerrüt düşen para borçlusunun hangi kuruma dayanılırsa dayanılsın yasal temerrüt faiz oranının %100 fazlasını yani iki katını (*şimdiki mevzuat gereği %18*) aşan bir ödeme ile yükümlü tutulmaması gerektiğidir. Hâkim bu sonucu gözeterek fazlaya ilişkin kısmın TBK m. 27/II hükmünce kısmi kesin hükümsüzlüğüne dayalı olarak davanın kısmen kabulü ile aşan kısmı için reddine karar vermelidir. Aksi sonucun kabulü halinde, temerrüt faizi için getirilmiş olan emredici düzenlemedeki sınırın aşılmasına vücut verilmiş olacaktır. Ancak yukarıda açıklandığı üzere, temerrüt faizinin varlığı halinde ceza koşulunun tamamen geçersizliğini gösteren, bu sonucu sağlayabilecek bir düzenleme de bulunmadığından bu iki durumun bir arada değerlendirilmesi zorunludur. Bu halde hâkimin esasen sağlayacağı sonuç, zarara ve kusura bağlı olmaksızın alınabilecek götürü tazminat miktarının ayrıca gözetilmesi gereken TBK m.121/II hükmü ile getirilen sınırlama çerçevesinde kalmasını sağlamak olmalıdır.

Diğer bir görüş olarak²² aynen alıntı yaparak “ *Para borçlarında ceza koşulu kararlaştırılabilir. Fakat bu takdirde ayrıca temerrüt faizi istenemez. Meğerki hem sözleşme cezasının hem de temerrüt faizinin istenebileceği kararlaştırılmış olsun. Öte yandan sözleşme cezası tutarı kanunen istenebilecek temerrüt faizi tutarını çok aşıyorsa, hâkim TBK m.182/III'deki şartlarla bunun miktarını azaltabilir*” şeklindeki görüşe katılmadığımızı

²²Oğuzman/Öz, C. 2, N. 1571.

belirtmek isteriz. Bu görüş savunulacak olursa, bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlunun iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde aynen ifade ısrar tercihine dayalı ifaya eklenen ceza koşulu olarak (TBK m.179/II) götürü bir miktarın saptanması halinde; artık temerrüt faizine yer olmadığına ilişkin görüş kabul edilemez. Çünkü sözleşmeye bu konuda hüküm konulurken her halde temerrüt faizinin talep edilebileceğini bilen taraf iradelerinin ayrıca ceza koşulunu da kararlaştırmaları halinde, yasal bir borcun geçersizliği sonucuna varılması savunulamamalıdır.

Sonuç olarak niteliği “götürü tazminat” olarak saptanmış her iki kurumun kendine özgü kanuni sınırlara bağlı olduğu göz önünde tutulacak olursa para borçlarında temerrüt faizi yanında ceza koşulu saptanması halinde yalnızca temerrüt faizinin TBK m.120/II uyarınca belirlenen miktar sınırı geçerli olmalıdır. Çünkü belirli bir miktar para borcunda temerrüde dayalı olarak mahrum kalınan süre içinde talep edilebilecek temerrüt faizine kanuni bir sınır getirilmiş olduğu göz önüne alınacak olursa artık bu miktardan fazlasına hak kazandıracak diğer fer’i hakların geçerli olduğu savunulamaz. Yeri gelmişken bir diğer fer’i hakka örnek verilecek olursa, para borcunun ifasında temerrüde düşen borçlunun üçüncü kişi olarak fiilini üstlenen (TBK m.128) bir diğer kimsenin para borcunda temerrüde düşülmesi halinde ayrıca bir miktar ödeyeceğine ilişkin taahhüdü yine TBK m.131/I uyarınca geçersizliğe mahkûm olacaktır.

Ara özetle, önemle vurgulamak gerekirse hâkim önüne gelen uyuşmazlıkta öncelikle temerrüt faizine ilişkin sözleşme hükmünü göz önüne almalıdır. Sözleşmede bu yönde hiç bir açıklık bulunmasa da %9 olarak belirlenmiş temerrüt faizi oranının yanında ceza koşulu miktarını gözeterek anaparanın yıllık %18’e tabi olması gereken ödentinin aşılmayacağı bir hüküm oluşturacaktır.

2. Savunduğumuz Görüşün Örneklendirilmesi

Sorun çok değişik olasılıklar barındırmakla birlikte örnekler üzerine anlatım savunduğumuz görüşün daha anlaşılır olmasını sağlayacaktır. Sıra ile değişik olasılıklara bağlı olarak, para borcunun ifasında temerrüt halinde hem temerrüt faizinin hem de ceza koşulunun bir arada geçerli olarak talep edilebileceği gibi birlikte mevcudiyetlerine dayalı kısmi kesin hükümsüzlük ile sakatlanabileceğini de vurgulayacağız.

Somut olayda sözleşmede temerrüt faizi oranı belirlenmemiş olmakla “*Para borcunun zamanında ödenmemesi halinde ayrıca %40 ceza koşulu ödenecektir.*” şeklindeki hükmün varlığına dayalı açılmış bir davada hâkimin vermesi gereken karar, alacaklının hem yasal temerrüt faizine hem de ceza koşulu olarak ifade edilmiş olan yüksek oranı talep edebilmesinin TBK m.120/II’nın sözleşme ile kararlaştırılan temerrüt faizinin mevzuat uyarınca belirlenen yıllık oranın %100 fazlasını aşamayacağı emredici hükmü karşısında ceza koşulunun kısmi kesin hükümsüzlükle %40 olarak mümkün olmadığı yönünde olmalıdır.

Buna göre alacaklının, her iki kurumun birlikte varlığına dayalı olarak %18’den fazla miktarda bir temerrüt faizi ve ceza koşulu alacağına hükmedilmesi doğru olmayacaktır.

Bir diğer örnekle “*temerrüt faizi olarak para borcunun %9 u veya yasal oranda ifadesi ile birlikte ceza koşulu olarak da %20 oranında ödemenin yapılacağı kararlaştırılmışsa*” şeklindeki bu sözleşme hükmü, kanuni orandaki temerrüt faizinin %100 fazlası ile hak kazanacağı rakamın %18 olması gerekirken sözleşmedeki her iki kuruma dayalı kuralın birlikte hak kazandırdığı rakamın %29 oranında olması sonucu fazlalık oluşturan %11 oranın geçersizliğine hükmedilmesi gerekecektir.

Diğer örneğimizde bu defa temerrüt faizinin zaten kanuni limit ile ön görülmekle %18 oranında saptanmış olduğu için ayrıca bir ceza koşulu kararlaştırılması halinde artık ceza koşulunun kesin hükümsüzlüğü kendiliğinden anlaşılmış olur.

Son örneğimizde ise sözleşmede temerrüt faizinin kanuni sınırı aşan bir oranda (*%20 gibi*) saptandığı gibi ayrıca belirli bir oran getirerek ceza koşulu (*%30 gibi*) saptanmış olsun. Bu takdirde hem temerrüt faizinin kanuni oranı aşan kısmı hem de ceza koşulunun tümü kesin hükümsüzlükle sakatlanmış olmakla bu yöndeki yıllık %18’i aşan ödentiye ilişkin taleplere yer olmayacaktır.

Karmaşık bir diğer kurguya dayalı olarak yasal temerrüt faizi kanuni oran sınırlar içinde saptanmakla (*şuan %9*) birlikte temerrüdün kararlaştırılan belirli bir süreyi aşması koşuluna dayalı olarak ayrıca ceza koşulunun gecikmenin başladığı andan itibaren muaccel olacağı kurgusunda yorum metodumuz yine aynı olacaktır. Buna göre hâkim, temerrüdün başladığı andan itibaren belirli bir süreyi aşan temerrüt sonrası bu defa ifaya eklenen ceza koşuluna (*TBK m.179/II*) bağlı olarak birlikte hesaplama yapacaktır. Böylece para borcunun ifasında temerrüdü iki safhaya ayıracak; yasal faiz ile işleyen temerrüt sürecine ek olarak temerrüdün belirli bir süreyi aşmasından itibaren bu defa ceza koşulu ile getirilmiş miktarın temerrüt faiz oranının %100 fazlasını aşmayacak şekilde ifanın yapıldığı ana kadar bu oranda temerrüt faizi ile birlikte ceza koşulu ödentisi talebe konu olacaktır. Örneğin, sözleşmede “*100.000,00 TL satış bedelinin 01.01.2019 tarihinde ödenmemesi halinde yasal temerrüt faizi ödenecektir, temerrüdün altı aydan fazla sürmesi halinde ayrıca yıllık %20 ceza koşulu ödenecektir.*” hükmü yer almış olsun. Buna göre ifanın 01.01.2020 tarihinde yapılmış olma ihtimalinde bu bir yıllık gecikmenin ilk altı ayında 01.06.2019 tarihine kadar yıllık %9 temerrüt faizi 4.500,00 TL olarak hesaplanacak ve fakat temerrüdün sürdüğü ikinci altı ay için bu defa %20 ceza koşulu, temerrüt faizine getirilmiş miktar sınırlaması sonucu kısmi kesin hükümsüzlükle yıllık %18 fazlasına geçit vermeyeceği için 9.000,00 TL olarak hesaplanacak ve böylece borçlu 113.500,00 TL toplam anapara ve temerrüt faizi/ceza koşulunu ödemesi gerekir.

Aynı yönde bir örnekle bu defa “*yasal temerrüt faizi ödenecektir*” sözleşme hükmüne dayalı olarak gecikmenin belirli bir süreyi aşması halinde toplam götürü bir bedelin saptanması halinde yorum yine aynı şekilde olacaktır. Buna göre aynı örnekte “*100.000,00 TL satış bedelinin 01.01.2019 tarihinde ödenmemesi halinde yasal temerrüt faizi ödenecektir, temerrüdün altı aydan fazla sürmesi halinde ayrıca 50.000,00 TL ceza koşulu ödenecektir.*” hükmü yer almış olsun. İşte bu durumda temerrüdün altı aydan fazla sürmesi halinde ifanın yapıldığı ana kadar altı aydan sonrası için işleyecek yıllık %18 temerrüt faizi işletilecek bu rakam toplamda 50.000,00 TL den az olduğu takdirde ödenmesi gerekecektir. Buna karşılık 50.000,00 TL yi aşan bir rakama ulaşması halinde bu rakama yıllık %18 temerrüt faizi oranı

hesabı ile ulaşılsa bile yasal temerrüt faizi yanında ayrıca 50.000,00 TL ile sınırlı kalacaktır. Bir önceki örneğimiz ile yine aynı sonuca ulaşacaktır. Alacaklı, ilk altı ay yasal temerrüt faizi olarak 4.500,00 TL'ye hak kazanacak; ikinci altı ay için %18 e çıkacak üst limite bağlı olarak 9.000,00 TL, böylece bir yıl süren temerrüt sonrasında ödenmesi halinde taraflar arasında belirlenmiş 50.000,00 TL'den mahsup edilmekle toplamda 113.500,00 TL alacağına hak kazanacaktır.

SONUÇ

Para borçlarının ifasında temerrüde ilişkin olarak aynen ifaya dayalı gecikme tazminatı yerine iki talep gündeme gelebilmektedir. Buna göre, temerrüt faizi herhangi bir şekilde zararın varlığına bağlı olmaksızın kanuni bir borç olarak yaratılmıştır. Ancak kanundan doğan bu borcun varlığına rağmen alacaklının anaparaya endeksli belirli bir orana bağlı temerrüt faiziyle karşılanmayan bir zararının varlığı halinde ise “aşkın zarar”(TBK m.122) talebi gündeme gelir. Bu durumda genel hükümlere bağlı olarak alacaklının zararını ispatı halinde bu defa borçlunun kusurunu ispat edememesi sonucu olumlu zarar tazmini olanağı yaratılmıştır.

Sözleşmeye konulan veya konulmasa da kanunen ödenmesi zorunlu temerrüt faizi yanında ceza koşulunun talep edilebileceğine ilişkin hükümler²³ çelişkili Yargıtay içtihatlarına konu olmuştur. Önceleri temerrüt faiz oranı kanunen bir miktar sınırlamasına tabi olmamakla sözleşmeye konulan açık hükümle temerrüt faizi yanında götürü olarak (*belirli bir miktar veya anaparaya uygulanacak belirli bir oran ile*) ceza koşulu ödenme yükümlülüğü getiren hükümler geçersizlik müeyyidesine bağlanmış iken sonrasında sözleşme özgürlüğünün (TBK m.26) gereği olarak geçerli kabul edilmeye başlanmıştır.

TBK m.120/II hükmünce temerrüt faiz oranının üst sınırı emredici hükümle belirlenmiş iken aynı zamanda ceza koşulu saptanması halinde artık içtihatların değişmesi gerektiği açıktır. Bu makalenin amacı, olması lazım gelen (*de lege feranda*) içtihat oluşumunda TMK m.1/son uyarınca bilimsel görüş oluşturmak amacı ile kaleme alınmıştır. Sözleşme özgürlüğünce para borcunun ifasında temerrüde düşülmesi halinde, temerrüt faizine yer veren Borçlar Kanunumuzun miktar konusunda 3095 sayılı kanun hükmüyle saptanmış miktarının tabi olduğu sınırlama emredici boyutu ile göz önüne alınmak zorundadır. Ayrıca sözleşmeye getirilen açık hüküm ile karşılaştırılan ceza koşulu hükümlerinin varlığı karşısında kural olarak ceza koşulunu tümüyle geçersiz kılan görüşleri savunmak mümkün değildir. Anılan temerrüt faizine ilişkin sınır getiren emredici hükmün para borcuna ilişkin

---

²³ 3095 sayılı Kanun m.1 /II “Cumhurbaşkanı, bu oranı aylık olarak belirlemeye, yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkilidir” Buna göre Kanuni faiz oranının, 1/1/2006 tarihinden geçerli olmak üzere yıllık % 12'den % 9'a indirilmesi 19/12/2005 tarihli ve 2005/9831 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kararlaştırılmıştır”.

ceza koşulu saptamakla aşılabilmesini mümkün görmemekteyiz. İşte bu hukuki gerekçe ile her somut olayda ceza koşulu ve temerrüt faizinin birlikte uygulanması halinde alacaklının anaparanın kanuni temerrüt faizi oranının %100 fazlasını yani diğer bir tabirle iki katını aşan bir fer'i alacağa (TBK m.131; TBK m.182/II) kavuşması mümkün olmayacaktır. Uyuşmazlık halinde şuan %18 oranını aşan bir fer'i alacağın (ceza koşulu, temerrüt faizi olması fark etmeksizin) varlığı halinde aşan kısmın, kısmi kesin hükümsüzlükle (TBK m.27/II) bu yoldaki taleplerin reddedilmesi gerektiğini savunmaktayız.

KAYNAKÇA

BARLAS, Nami, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, İstanbul, 1992.

EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2014.

CANSEL, Erol/**ÖZEL**, Çağla, *Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu*, Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Aydın Zevkliler Armağanı, Özel Sayı, İzmir, 2014, s. 713-734.

DEYNEKLİ, Emel/**KISA**, Sedat, *Açıklamalı- İctihatlı Faiz Hukuku*, Ankara, 1998.

GÜNAY, İlhan Cevdet, *Cezai Şart*, Ankara, 2002.

HELVACI, Mehmet, *Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı*, İstanbul, 2000.

OĞUZMAN, M. Kemal/**ÖZ**, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Cilt 2 İstanbul, 2018.

OĞUZMAN, M. Kemal/**ÖZ**, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* Cilt 1, İstanbul, 2018.

KARAHASAN, M. Reşit, 'Para Borçlarında Cezai Şart', Medeni Kanununun 40.Yılı Özel Sayısı, İBD, İstanbul, 1966.

KOCAĞA, Köksal, *Türk Özel Hukukunda Cezai Şart*, Ankara, 2003.

TEKİNAY, S. Sulhi/**AKMAN**, Sermet/**BURCUOĞLU**, Haluk/**ALTOP**, Atilla, *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, 1993.

YAĞCI, Kürşad, *Anapara Faizi Ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği*, İÜHFİM, C. LXXI, Y. 2013, s. 421-438.